

éppen ezért az volt, hogy a beszélt és az írott olasz nyelv használata során felmerülő gyakorlati problémákhoz nyújtsanak segítséget, és ne csupán a már rendelkezésre álló szótárak anyagának neologizmusokkal bővített statikus változatát készítsék el. A források kiválasztása és a szócikkek felépítése tehát ezt az alapelvet követi.

A Gradit 360 000 szócikket tartalmaz, amelyek közül 131 199 a több szóból álló kifejezés. De Mauro hangsúlyozza, hogy az olyan állandó szókapcsolatok, melyeknek jelentése nem az egyes elemek jelentéseinek egyszerű összegzése, önálló lexikai egységnek tekintendők, ezért a szótárban is önállóan kell megjeleníteniük (például: „vedere rosso” megharagszik, „vedere” lát, „rosso” vörös).

A szócikk a következő információkat tartalmazza. A félkövér szedésű címszó után zárójelben a fonematikus átírás következik, majd a szótagolás, amelyet a legfontosabb nyelvtani kategóriák rövidítései követnek (szófaj, nyelvtani nem stb). Az igék esetében kerek zárójelben találjuk a kijelentő mód, jelen idő, egyes szám első személyű alakot, a fonematikus átírás pedig jelöli a hangsúlyos magánhangzó nyíltsági fokát is. A következő információ a szó használati gyakoriságára, stílusértékére és a nyelvi repertoár meghatározott rétegéhez való tartozására utal. Ez a szimbólum jelöli, ha a szó valamely dialektus vagy a regionális olasz szókincséhez sorolható. Ezek után találjuk a szó definícióját, majd minden esetben dőlt betűvel egy-egy példát. Az irodalmi idézetek forrását is közli a szótár, és a fordítók munkájának elismeréseként fordítás esetén nemcsak a szerző, hanem a fordító neve is szerepel. A szócikk végén olvashatjuk a címszóhoz kapcsolódó esetleges rövidítéseket, szimbólumot vagy betűszót. Szintén a szócikk végére kerülnek a képzett és összetett szavak, a szinonimák és antonimák, az igék esetében a paradigma rendhagyó alakjai, végül pedig a már említett állandósult szókapcsolatok. A szócikkek áttekinthetőségét a különböző információk eltérő jelöléshez biztosítja. A mikrostruktúra illusztrálásához nézzünk egy címszót példaként.

beccare /beˈkkaɾe/ (beccare) *vt.*, *vitr.* **to becco** /ˈbɛkko/ [8] [ar. 1348 nell'acce. 2; dar. di 'becco con 's-av] **1a vit.**, prendere col becco: *i polizi beccano il mangro* **3a vit.**, *estere*, mangiuciare: *pù che puccare ha beccato qualcosa* **1c vit.**, *fig.*, *farm.*, omettere, guadagnare: *è il primo premio, se l'auto riprova; con valore negativo, baccare: è un ragazzino, un cagnone* **1a vit.**, *fig.*, *farm.*, cogliere di sorpresa o in flagrante: *l'avevo beccato a sperone, acchiappare*, *accigliare: non mi beccò più!* **2a vit.**, *colpire col becco: al gatto mi ha beccato una mano, anche asi: attenti, quel papagallo becca!* **1 estens.**, *di insetto, pungere: mi ha beccato una zanzara* **2a vit.**, *estere*, *ritorcere a colpire, spec. con arma da fuoco: accidenti, mi hanno beccato!* **2a vit.**, *fig.*, *provocare, punzecchiare: mormia di lì, mi ha fatto!* **2a vit.** [8] *teatr.*, *nel gergo dello spettacolo, criticare vivacemente gli attori durante la rappresentazione: Al lavoro è stato aspettato beccato dai loggionti* **3 vit.** [8] *sett.*, *gerg.*, *adescare, rimproverare: ha beccato una tpa in discoteca* **4a vit.**, *lavere* [8] **colloq.**, *subire una sconfitta: il Milar ha beccato, la Juve ha vinto* **4a vit.**, *lavere* [8] **farm.**, *essere in un traballo: marò ha beccato* **5 vit.**, *lavere* [8] **arm.**, *di facile da caccia, di essere di equilibrio Div., *beccabile, beccale, beccarsi, 'beccata, beccatois, beccatore, beccaglione, beccatore, beccchino, beccolare, beccomare, beccocchiare, beccuzzare, ribeccare, ribeccare, sbeccare Cosas: sidi-* **Ses.** **1a piluccare, spicciare** **1c pigliare, prendere** **1a acchiappare, pescare, pizzicare, scoprire, sorprendere, accigliare, catturare, prendere** **2a mormiare** **2a prendere** **2c punzecchiare, stuzzicare** **3 caricare, 'cuccare, 'rimproverare Cosis.** **2a mormiare** (148).*

A Gradit egyik legnagyobb erénye a példaanyag gazdagsága, ami a szótárt a nem olasz anyanyelvűek számára is rendkívül vonzóvá teszi. Mindennapi használatra azonban kényelmesebb volna (a CD-ROM mellett) egy könnyen kezelhető kézikönyv. A szerkesztő azonban erre is gondolt, és 2000-ben a Paravia Kiadónál „Dizionario della Lingua Italiana” címmel megjelentette a nagyszótár 160 000 szócikket tartalmazó kézikönyv változatát.

De Mauro, Tullio (1999): *Grande Dizionario Italiano dell'Uso*. UTET, Torino.

Kollár Andrea

Olasz-magyar szójegyzék az EU Magyarországról írt véleményéhez

Az Európai Unióhoz való csatlakozás küszöbén, illetve az európai országok közötti gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális kapcsolatban rendkívül fontos, hogy a megszokott kétnyelvű vagy egynyelvű értelmező szótárak mellett további szótárak álljanak rendelkezésünkre.

A Berzsényi Dániel Főiskola (Szombathely) elindított egy sorozatot 'EUVocs' (EU-Vocabolarius Savariense) címmel, melynek célja, hogy a kétnyelvű segédletek megkönnyítsék az európai uniós ismeretek oktatását idegen nyelven, segítséget nyújtsanak a közigazdásoknak, a nemzet-

közi kapcsolatokkal foglalkozóknak, továbbá minden érdeklődőnek, akik figyelemmel kísérik és olvassák az Európai Unióval kapcsolatos idegen nyelvű sajtótermékeket. A sorozat első kötetei: az angol-magyar, a finn-magyar, a francia-magyar, a német-magyar és az olasz-magyar szójegyzék, amelyek az AGENDA 2000 'Országvélemény'-ének kétnyelvű feldolgozását tartalmazzák.

Cikkünkben az olasz-magyar szójegyzéket vizsgáljuk, amely hiánypótlónak számít a magyar könyvpiacra még akkor is, ha a közelmúltban megjelent olasz-magyar (*Herczeg – Juhász*, 2000) és magyar-olasz (*Koltay-Kastner – Juhász*, 2000) szótár, illetve műszaki-tudományos szótár (*Fóris*, 2002) a mai nyelvállapotot tükröző legmodernebb szóállományt tartalmazza. Nem szabad elfelejtenünk ugyanis, hogy olykor még a fordítóknak és a tolmácsoknak is gondot okoz, hogy egyes terminusok új jelentéstartalmát közvetíteni tudják.

A szerző szerint a szójegyzék egyfajta terminológiai szótárként fogható fel, de a feldolgozott korpusz jellegénél fogva egyetlen szakterületről sem ad alapos összeállítását. A sorozatszerkesztők indoklása szerint azért esett a választás az 'Országvélemény'-re, mert valamennyi európai uniós nyelvre lefordították, és megvan a hivatalos, Külügyminisztérium által készített hivatalos magyar fordítás is. Az érvelés elfogadható, de meg kell állapítanunk, hogy az integrációs folyamat valamennyi részterületének valóban csak az alapszókincsét tartalmazza a szójegyzék.

A kötet három részből áll:

- olasz-magyar szójegyzék;
- magyar-olasz szójegyzék;
- szöveggyűjtemény, amely válogatást tartalmaz az 'Országvélemény' olasz nyelvű változatából.

A tipográfia, az íráskép jól átlátható. A választott betűnagyság jobban olvasható az olasz-magyar szójegyzékben. Talán a jobb „helykihasználás” volt az oka, hogy mind a magyar-olasz szójegyzék, mind a szöveggyűjtemény kisebb betűnagysággal íródott, bár még ez is olvasható. A címszavak ábécérendben követik egymást. A

mikrostruktúrát tekintve nézzünk néhány lemmát példaként:

accisa fogyasztási adó

estrarre kivon, *difficile da* ~ gazdaságtalan kitermelésű

societario társasági formában működő

tassa adó, ~ *di iscrizione* beiratkozási díj

A példákban is jól látható, hogy a megszokott megkülönböztető jelek (félkövér, dőlt betű) megkönnyítik a használatot. Rövidítések, jelölések jelentését nem találjuk a szótárban, nyilvánvalóan azért, mert a szerző nagyon kevés rövidítést, illetve jelölést használ. Tulajdonképpen csak a többes számot és a szófajt jelöli külön, de nem ad kiegészítő információt a főnevek nemére vonatkozóan, pedig azt szükségesnek tartanánk, amennyiben nem egyértelmű esetről van szó. Nézzünk néhány példát:

tagli (t.sz.) , ~ *della spesa pubblica* a költségvetési kiadások csökkentése

truppe (t.sz.) katonai egységek

corrente folyó (*mn.*)

estensione kiterjesztés, ~ *automatica* automatikus kiterjesztés

frode visszaélés

superficie terület, ~ *a prato pascolo* szántóterület, ~ *arabile* legelőterület, ~ *di base* bázis termőterület

Antonio Sciacovelli kiváló, jól használható szótárt alkotott. Külön ki kell emelnünk, hogy bár a hivatalos fordítást nem kívánta felülbírálni, jelentős eltérések esetén szögletes zárójelben értelmező, pontosító jelentést fűzött az adott kifejezéshez.

abolizione dei controlli az ellenőrzése eltörlése [megszüntetése]

disposizioni in materia di capitale tőkekövetelmények [rendelkezések]

esubero collettivo kollektív elbocsátások [létszámfőlősleg]

gestione diretta közvetlen utasítás [irányítás]

mercato immobiliare lakáspiac [ingatlanpiac]

A szótár segítségével olyan rövidítések is megismerhetők, amelyekkel a napilapokban, folyóiratokban naponta találkozhatunk.

ATM ATM

EUROPOL EUROPOL

ISDN ISDN

FMI IMF

OCSE OECD
OMC WTO

Érdemes lett volna ezeket a betűszavakat a kötet végén külön felsorolni, illetve megmagyarázni különösen azokat, amelyek a magyar nyelvben másként használatosak. Elgondolkodhatunk még azon, hogy tulajdonképpen szükség van-e azoknak a betűszavaknak a felsorolására, amelyek az anyanyelvünkön is ugyanazon formában jelennek meg.

A könyv szerzője arra vállalkozott, hogy a szójegyzékben bemutassa azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyeket egy sajátos korpuszból emelt ki. Természetes dolog és nem negatívum, hogy ennek megfelelően a jelentések időnként leszűkítettek. A szavak köznapri értelemben nem kerülnek bemutatásra – nem is ez volt a szerző célja. Ugyanakkor bizonyos, kifejezetten köznyelvi elemek bekerültek a szótárba (lehetőséges, hogy a sorozatszerkesztő kívánságára). Feleslegesnek érezzük, hogy az alapszókincshez tartozó szavak egy ilyen típusú szójegyzékben szerepeljenek:

acqua víz
industriale ipari
generale általános
televisivo televíziós

A szótár kétségtelenül nagy erénye, hogy a magyar-olasz kapcsolatokhoz szükséges, naprakész szójegyzék a kulcsfontosságú témákban részletes információval szolgál. Ennek szemléltetésére álljon itt egy teljes szócikk:

accordo egyezmény; megállapodás, ~i di riamissione toloncegyezmények, ~i per il controllo degli armamenti fegyverzetellenőrzési egyezmény(ek), ~per l'eliminazione dei visti vízummentességi megállapodás, ~i preferenziali preferenciális megállapodás(ok), ~i tra imprese vállalatok közötti megállapodások, ~centroeuropeo di libero scambio (CEFTA) Középeurópai Szabadkereskedelmi Megállapodás, ~ di associazione Társulási megállapodás, ~ di cooperazione commerciale ed economica kereskedelmi és gazdasági együttműködési megállapodás, ~ di equivalenza ekvivalencia megállapodás, ~ europeo európai megállapodás, ~ interinale ideiglenes megállapodás, ~ sugli aspetti dei diritti di proprietà intellettuale attinenti al commercio Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatko-

zásairól szóló Egyezmény, ~ TRIPS TRIPS egyezmény, concludere ~i bilaterali kétoldalú megállapodást köt

A választott példából jól látható, hogy a szótárkészítő a terminusok pontos behatárolására törekedett és ez a törekvés jellemzi a magyar-olasz szójegyzéket is. Ha megnézzük az „egyezmény” szócikket, akkor megbizonyosodhatunk arról, hogy itt szerepel minden olyan kifejezés, amely az „accordo, convenzione” szócikk alatt előfordult az olasz-magyar részben.

Kissé szokatlan, de nem haszontalan, hogy a kötet harmadik részében olasz nyelvű szöveggyűjteményt találunk a választott korpusz illusztrálására. A szerző – gondolva a nyelvtanulókra – fontosnak tartotta, hogy a szótárban szereplő kifejezéseket szövegkörnyezetben is megismerhessük. A három fő rész (Introduzione, Criteri di adesione, Sintesi e conclusioni) teljes egészében vagy akár részleteiben is felhasználható az egyetemen és a főiskolákon gazdasági szaknyelvet tanulók oktatásánál. Olyan sokakat érdeklő témákról olvashatunk többek között, mint például: ‚Relazione tra l'Unione europea e l'Ungheria’, ‚Capacità di assumere gli obblighi che comporta l'adesione’ vagy ‚Mercato interno senza frontiere’.

A könyv megjelenési formája esztétikus: puhaborítású, kis alakú, jól kezelhető szótár. Korunkban a gyors információcsere elkerülhetetlen, és ennek megfelelően a hagyományos kétnyelvű szótárak mellett mindenképpen létjogosultsága van a bemutatott olasz-magyar szójegyzéknek.

Sciacovelli, Antonio (1998): *Olasz-magyar szójegyzék az EU Magyarországról írt véleményéhez*. Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola (FER-Co Kft.), Szombathely.

Ablonczyné Mihályka Livia

Egy régi magyar szótár: 'A magyar nyelv teljes szótára'

Gyakran felvetődik családi körben, milyen jó lenne dédszüleinket ismerni, akik jóval a mi születésünk előtt meghaltak.